

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., váczi körút 15.

SZERKESZTI

Egész évre házhoz küldve . . . frt 7.—
Félévre " 3.50
Negyedévre " 1.75

hová minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egyes szám ára 14 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Trefort Párisban.

Trefort, kultuszminiszter ur Párisban időzvéen, bizonyára tapasztalatokkal és benyomásokkal gazdagon megrakodva tér vissza fővárosunkba. Mint tavaly Londonban, ugy ez idén Párisban is bőségesen alkalma nyílik a nagy kultúr-nemzetek tanügyeit, intézeteit tanulmányozni s tapasztalatait itthon értékesíteni.

Meg vagyunk győződve arról, hogy a miniszter ur éles látású államférfi, kinek tekintetét semmi fontosabb mozzanat nem kerüli ki, s ezért hiszszük, hogy daczára tisztos agg korának s az ezzel járó gyengeségnek, ő is észrevette a követkeső tényeket:

Észrevette, hogy tanügyi viszonyaink még némi hiányosságokban szenvednek.

Észrevette, hogy külföldön a tanerők megválasztásánál mindenek előtt az érdem és kvalifikáció dönt.

Észrevette végül, hogy felekezeti szempontok nem igen okozhatnak külföldön bajt a tanárok megválasztásánál.

Éppen Párisban való időzésekor nyilhatott a miniszter urnak alkalma ez utóbbiról meggyőződni. Kont Ignác, magyar származású tanárt, ki, mig itthon élt, nyomorban tengődött, s Párisba menvén, ott csakhamar előkelő állást kapott, éppen Trefort ottléte alkalmával egy újabb kiüntetés érte. A miniszter ur lelkében bizonyára örvendetes benyomást idézhetett elő a magyar ember diadala Párisban s szívből örülhetett a jeles tanár sikerén. Némi sajnálkozás is vegyülhetett ugyan a miniszter ur örömébe, hogy ime ily kiváló szakférfiúnak külföldre kellett bujdoskolnia, mert otthon akár tönkre is mehetett volna.

No de hát Trefort vigasztalhatta magát, látván a magyar ember fényes sikerét. Meg-

könnyebbülten sohajtott fel: Csakhogy minden jóra fordult! S végül is az illető tanár zsidó s ha kiváló ember is, nem nagy kár érte.

Még egy magyar zsidó kiváló sikeréről győződött meg a miniszter ur Párisban. Az illető Spitzer, világhírű régiséggyűjtő, ki külföldre menvén, ott rendkívüli vagyonra tett szert. De nem feledkezett meg hazájáról, s egy nagy értékű művet küldött a nemzeti muzeumnak, s megígérte, hogy az őszre lerándul Budapestre.

Spitzer urat, daczára, hogy zsidó, maga a miniszter hívta meg Budapestre.

Kont urnak pedig, éppen mert zsidó, külföldre kellett mennie, hogy ott boldoguljon.

Ez ellentétnek oka az, hogy az előbbi miliomos, az utóbbi pedig csak nagy tehetség.

Mily fájdalommal töltheti el minden magyar szívet, hogy hazánkban a tehetségeknek nincs terük. Minálunk csak középszerű emberek számíthatnak sikerre, kik semmiben sem tűnek ki a tömegből. Számtalan tehetség kallódik el nyomorban, kétségbeesésben. Némelyik szerencsésebb s külföldre jutva, sikereket ér el. Ilyenkor aztán fennen hangoztatjuk, hogy magyar ember az illető.

Nem viseltetünk semmi tisztelettel a tehetségek iránt. »Fess gyerek, jó mulató, derék czimbora, kitünő nemesi család«, ez minálunk a legjobb ajánló levél. Kiváló iróink nyomorban tengődnek, s a közönség határtalan közönyével kénytelenek küzdeni.

Hátha még zsidó embert ér az a csapás, hogy tehetséggel bír!

Zsidó tanárok, zsidó irók, zsidó művészek napról-napra vegetálnak, s nem képesek maguknak alapot teremteni. Mindenütt rendszeresen mellőztetnek s szellemük parlagon, tétlenül kénytelen heverni.

Ki lett adva a jelszó, tanárrá csak men-

nél-kevesebb zsidót kell kinevezni. S a szegény ifjak, egyetemre jöve, tudomással nem bírnak erről, s csak később látják be, hogy a lehetlenség sziklafalát döngetik.

Felcsapnak leczke-adóknak, vidékre mennek nevelőknek, beállanak kereskedésekbe másolóknak, éhen vesznek és zsebükben ott van a tanári diploma, s benne diszlik a sok kitünő.

A diploma értéktelen rongydarab a zsidó tanár kezében. Évekig tanult, fáradt, s végül dirib-darabbá tépheti. Sorvasztó munkával tölti napját, éjjét, feláldozza ifju életét, s elpusztul, mert — zsidó.

Csak a minap nyilatkozott egy nagy befolyású tanférfi a következőkép egy okleveles zsidó tanár előtt: »Barátom menjen külföldre. Az ön számára itt niacs hely, ön itt tönkre fog menni. A maga tehetsége csak külföldön érvényesülhet s ott bizonytal nagyot is fog létrehozni. Csak a világért sem maradjon Magyarországon. Még egyszer mondom, kedves barátom, menjen külföldre.«

De hát kevés ember képes honától megválni. Sokan már azért sem mehetnek ki, mert egész műveltségük, egész lelkük magyar talajban gyökeredzik, magyar föld számára termett. Mit szeressen például a magyar nyelvész, a magyar történész külföldön? Neki itt kell élnie, hálnia!

Nem a zsidók érdekében szólalunk fel, ha-

nem a tehetségek érdekében. Ne a felekezeti döntsön, hanem az érdem. Nem kívánjuk, hogy a zsidókat bármjnémmű külön pártfogásban részesítsék, sőt akarjuk, hogy semminémű külön elbánás alá ne essenek.

A verseny egyenlő fegyverekkel történjék: tehetseg, tehetség ellen, érdem, érdem ellen!

S addig, míg a tehetség Magyarországon semmit sem nyom a latban, addig, míg felekezete miatt valaki mellőzésbe részesül, addig tanügyünk, kulturánk nem fog előre haladni, bármeddig is utazik is Trefort ur külföldön.

—i —s.

Zsidó gyarmatok.

II.

Nem írom le, mert le nem írhatom a viszontlátás boldogító örömét. Egyetlen gyermekem sirva, nevetve csüngött nyakamon, nem tudva, mit beszéljen, hogy fogadjon, ép úgy, mint én, ki meghatottságomban, örömben nem tudtam, mit szóljak, mit kérdezzek először. Két kis unokám ezalatt hirtelen sikoltozni, hangosan sirni kezdett; a másfél éves Ásér és a három éves Ezra azt hitték, hogy »bántják a mamát« és dehogy akartak hallgatni atyjuk csitítására, hogy hiszen »ez a bácsi a nagypapa«; nem használt semmi argumentum, mignem a boldog anya

Zsidó költőkből.

(Juda Alcharizi.)

IV.

Salamon Gabirolnál és Juda Halévinél sokkal je'entéktelenebb költő Alcharizi. E költő egyéniségére vonatkozólag ezeket írja Kecskeméti:

„Alcharizi utolsó képviselője a spanyol zsidó költészetnek, mely Salamon ibn Gabirolban és Júda Haléviben virágzásának tetőpontját érte volt el. Nála a költészet műzsája egészen más dalokat csal le az ajakról, mint az eddigiéknél: a vallásos érzület lépett az elődöknél előtérbe, még ama költeményekben is, melyek tisztán subjektív természetűek — Alcharizinél ez háttérbe szorul s a játszi, tréfás hang kezd szerepelni, könnyvedén énekelve borról és szerelemről, erkölcsiségről és természetéről. Ő a spanyol zsidó költészetnek humoristája. Költészete mindent felölel, a legkülönbélebb tárgyak vannak benne szemet kápráztató tarkaságban csoportosítva. Itt dallja a bort, dicsőíti kedvesét, ott leírja a csapást és szerencsétlenséget, amit egy csunya, vén feleség okozhat; emitt Júda Halévit utánozva, Cziön ősi fényét és nagyságát ecseteli, megkönnyezve annak rombadóltét amott már a sok kín képezi énekének tárgyát, a amit az embernek — a bolha okozhat.

Bolygó hegedűs volt Alcharizi. Beutazta egész Spanyolországot, bejárta a francziák földjét, eljutott Egyiptomba s hosszabb ideig tartózkodott Palesztinában is. Volt Görögországban, Mezopotámiában, Babiloniában. mindenütt bőkezű meczenásokra számítva és támaszkodva. Majd dicsőit egyeseket, majd meg gúnyol, ócsárol másokat — a szerint, a mint kedvező vagy kedvezőtlen fogadtatásban részesült.“

Különösen nagy tisztelője Alcharizi Juda Halévynek. Több költeményben hirdeti a mester nagyságát s többek közt ezeket mondja róla:

S azok is, kik őt követve, nyomába lépének,
Megtanulni művészetét csengő énekének:
Futhattak ők, de hiába,
Futott a sok kába.
Nem jöttek nyomába,
Még a port sem érhatték el, mit fölvert a lába.
Minden dalnok az ő szavát használja.

* * *

Figyelemmel átlapozván a Kecskeméti Lipót úr által fordított spanyol-zsidó költeményeket, meggyőződik az olvasó arról, hogy mennyi rejtett kincse van a költészet e tengerének. S e kincseket éppenséggel nem ismeri a mai közönség. Alig van exotikus, bizarr költészet a világon, melyet a publikum

két fiát két karjára fűzve, az ő saját nyelvével, az ő édes csókjaival megnyugtatta őket, sőt az idősebbiken annyira fogott a kapacitálás, hogy, tartózkodva ugyan, felém jött és engedte magát felemelni és össze-vissza csókolni.

A szobában terített asztalt találtam; leányom természetesen nógatott, hogy hát ülünk asztalhoz, mert bizonyosan nagyon megéheztem az uton, meg aztán biztatott is, hogy kedvencz ételemet főzte; de ehhez biz egyhamar nem jutottunk. Alig voltunk ugyanis egynehány perczig együtt, midőn erős, stentor hang ütötte meg a fületem, mely ezt hirdeté: »Higiá z'mán t'fillász mincha!« (Itt az ideje a Minchaimának!) Kinézek az ablakon és meglepetéssel látom, hogy e hang nem valami templomszolgától, összehivogatótól ered, mint ezt az első pillanatban gondoltam, hanem B a r n e t Samuel urtól Londonból, ki mintegy fél évvel ezelőtt Jeruzsalembe járt, hol gazdag adományai, és rendkívüli jámborsága által feltűnt. Azt, hogy ő most Peszachtikvohban tartózkodik, nem is sejtettem. Vöm, ki látta meglepetésemet, elmondta, hogy B a r n e t ur, miután a szent földet bejárta, ide jött, itt házat építtetett magának, a legszebbet az egész koloniában és azóta itt tartózkodik, tanít, oktat, segít és imádkozik. Házát az építészől az utolsó köhordóig, csupán zsidók által építtette fel; a munkásokat gazdagon fizette, de ő maga volt a legszorgalmasabb munkás.

Dolgozott, mintha napszámból élne, mi a zsidó munkásokra természetesen a legjobb hatással volt. B a r n e t ur minden gyarmatosnak egy tehenet ajándékozott, miket Schweiczból hozatott, mi a gyarmatosokra nézve kimondhatlan áldás. E nemes jóltevő félnapokat tölt a gyámoltalannabbak mezein oktatva, buzdítva őket (Angliában nagy birtoka van és ő maga is kitűnő ismerője a földművelésnek). Ilyenkor azonban ő mindig itthon van. Kiáll háza elé és elkiáltja a »Higiát« akár huszszor is, mignem összetoboroz 10 férfit (minjén), kikkel a minchaimát végezheti. A s a c h r i s z és m á r i v imát könnyen végezheii minjannal. Hajnalban az emberek itthon vannak és késő este is, de a mincha, az mindig veszélyeztetve van, mert az emberek este felé még künn vannak a mezőn.

Vöm eme előadása rám kimondhatlan benyomást gyakorolt; meghatva emelém fel kezeimet és ajkaim hálaimát rebegének. Dicséretesél te örökkévaló Istenünk, kezdet és — végnélküli, irgalomteljes és kiapadhatlan jóságú atyánk, világ ura, ég és föld királya! Hála neked, élet és bölcsesség forrása, ki a népeket és nemzeteket igazgatod, forró hála neked, hogy hű népedet, Izraelt el nem hagytad, és hála neked, ki minden korban nemes és önfeláldozó férfiakat támasztottál, kik szövétnekeként világítják meg a sokat hánytatót Izrael utjait! Vöm és én, ter-

nehány mintából ne ismerne, csak a középkori zsidó poézis mostoha gyermeke a mai kornak.

Pedig a hivatott héber lantosok művei nemcsak hogy nagy becsűek, de bizonyos actualitással is bírnak. Alig van korszak a történetben, melyre annyira ráférne az ostromlás, mint a maira. S a héber költők mindenekeelőtt erkölcs-tanítók. Hirdetik a világi élvezetek mulandóságát, hirdetik az önző érdekek mulandóságát, hirdetik a lelkesedést, az idealizmust.

S a mai sivár kornak bizony nem ártana egy kis idealizmus! Nagyon is bele merültünk a létért való nyomoru harczba, nagyon is hangoztatjuk az önzés elvét. Nagyon is nem hiszünk már semmi jóban, szépben. A héber költők teljes erkölcsi fenségben állanak előttünk s szinte látjuk lengő ősz szakállukat, tiszteletgerjesztő alakjukat s szemeikben a tüzet, melyet késő öreg korukig megőriztek.

Ők felfogták a költő nagy hivatását s a nép tanítói, vezetői voltak. Dicsőítették az erényt, elismerték a kiválóságot, ostromozták a kevély gazdagot, vigasztalták a szegény szenvedőt és hittek egy szebb világban, hol az erény elnyeri jutalmát.

Mi mai emberek isteni trónra ültettük a hasznosulás elvét, kijelentettük, hogy a költészetben nincs morál, hogy a művészet nem tanít, megfosztottuk a

költőt legszebb nimbusától, kiragadtuk kezéből a királyi pálcát, melylyel fenyegetve suhintott végig a dőzsölő bűnösökön.

Az objektív költők jelszava ma: »Minden hangulat.«

Az objektív iróké: „Minden megfigyelés.«

Tehát nem kell a lírikusokra semmit sem adni, mert szavuk pillanatnyi szappanbuborék, Tehát nem kell a novellistákat olvasni, mert utánzó majmok.

Ez következik a mai esztétikai felfogásból.

A költőt nem lehet, nem szabad a moralistáktól külön választani. De azt igen is lehet követelni, hogy a költő morálja ne eltanult legyen, hanem szivből fakadjon, érzelmmé váljon.

A spanyol héber költemények egy gyakori baja, hogy tulleng bennük a moralisztikus elem megszűnnek költemények lenni. A tudomány gyakorta sorvasztóan hat a zsidó költők szellemére. Nincsenek teljesen tisztán a költészet határaival s majd a theologia, majd a logika, majd más tudomány területére csapnak át. Különben ez oly baj, melyet napjainkban is tapasztalunk, még oly kiváló írónál is, a minő például Zola.

Hogy végül még egyszer Kecskeméti Lipót ur

mészetiesen siettünk átmenni Barnet ur lakására, ki még mindig ott állott háza kapuja előtt fáradhatlanul hirdetve: »Higia z'mán t'fillasz mincha!«

De minján a sok hivogatás daczára sem gyült egybe, mi Barnet urat azonban nem bánthatta, sőt örülni látszott, hogy az emberek munkájukat ott nem hagyják. »Felszólítám őket — mondá nekem, mintegy igazolva magát — hogy munkájukat a világért sem hagyják félbe; csak azokat kértem, hogy jöjjenek el minchához, kik esetleg itthon vannak, kiknek más fontos dolga nincsen. Egyébiránt embereink künn a mezőn ha nem sürgős a dolguk, minjannal imádkoznak minchat, sőt nem ritkán két, három helyen is.

Barnet ur házában együtt maradtunk (voltunk vagy nyolczan) míg beesteledett, aztán együttesen elmentünk a Chov've Zion-térre. [»Chov've Zion« (Czion kedvelői) neve a szent földi zsidó gyarmatokat támogató egyletnek Odeszában], hol csinos egy kis zsinagoga áll, mely akkor, mlkor mi megérkeztünk, már körül volt állítva kaszával, kapával, miket a mezőről hazaérkező gyarmatosok odatámasztottak, míg ők maguk a templom előcsarnokában álldogáltak, várva a máriv ima kezdetét.

Szántó-vető testvéreim ugyanis a mezőről megérkezve, mindenekelőtt és egyenesen a templomnak tartanak; az udvaron lerakják szerszám-

fordítására térjek át, azok bizony nagyon sok kívánni valót hagynak kátra.

Kecskeméti körülbelől oly nyelven ír, milyent pár évvel ezelőtt használtak a költők, „Szüm“ s hasonló ósdi kifejezésektől hemzseg a könyv. A kínrimek száma beláthatlan. A nevezetesebbek közül álljanak itt a következők:

Ben Báruchot nézzétek,
Minden szava méz-étek.

Ám Salamon ben Alméláz,
Dalán a szív ugy elméláz.

Mily émelygős az ilyen két sor:

Lantját művész tókélyével pengeté,
A költészet az ész térdén rengeté.

De ki képes felsorolni mindazokat a verselési, nyelvi és egyéb hibákat, melyekkel a fordítások telve vannak. Kecskeméti ur úgy látszik, nem is bír tudomással a modern magyar költészetről s ennek technikai vivmányairól. Nem is sejtí, költőink mily magas fokát a szép, tiszta, művészi tehnikának érték el.

Kellőkép méltánylom ama nehézségeket, melyekkel Kecskeméti urnak, mint uttörőnek megküzdnie kellett, de sajnálkozásomat fejezem ki a fölött, hogy nem költő, hanem theologus fordította le a héber költészet több remekét. **Palágyi Lajos.**

jaikat, vagy odatámasztják a templom falához; a templomszolgá által készen tartott tiszta vízben (ezt azonban fájdalom, sokszor nélkülözniök kell) megmossák kezüket, arcukat, mire ha együtt vannak, a közös ima kezdetét veszi. Mikorra az isteni tiszteletet befejezték, mi különben is nem szokott soká tartani, a gyarmatosok nejei, csecsemői már ott várják őket a templom kapuja előtt. Hítvese és gyermeke láttára felvidul a fáradt zsidó földmives arcza, boldogan megöleli kedveseit és elégedetten tér mindegyik hajlékába, hol terített asztal, izletes lakoma, családi öröm, nyugalom és békesség vár reá.

Közli **Szabolcsi Miksa.**

(Folyt. köv.)

A spanyol zsidók Szalonikiban.

Irta: **Strausz Adolf.**

(4. Folytatás)

Az első szekta közönségesen smirli névvel bir. Ezek az ős sabbatosok, kik a messiással Smirnából Salonikibe vándoroltak. Keletkezésüket tehát Sabbatai személyének szereplésére vezethetik vissza. Többnyire kereskedők és gazdagok. Hivatalos neve e szektának Karavejo.

A második szekta a Jakobosok, Querido Jakab próféta neve után, kinek messiás voltát azonban a smirnaiak el nem ismerték. A Jakobosok többnyire török hivatalnokok, csak igen kevés kereskedőt vagy kézművest lehet közöttük találni.

A harmadikat Honius névvel jelzik. A honiusok az Osman-Baba pártjából valók, többnyire szegények, munkások, napszámosok.

A sabbatosok tehát zsidok voltak, s lettek dönémek, áttérvén a mohamedán vallásra prófétájukkal Sabbatai Zevivel együtt. De bár nyiltan mohamedanoknak vallják magukat, s olyan számba is jönnek minden tekintetben, valójában még sem azok, mert megtartván a mohamedan ritus által előirt szabályokat, titkon mereven ragaszkodnak a zsidó valláshoz ugyanabban a formában, a mint azt Sabbatai annak idején előirta. Irott zsidó imádságos könyveik és bibliájuk van s papjaik, ha a szószékre lépnek ép úgy alkalmaznak előadásuk kiindulási pontjául vagy bizonyításul héber idézeteket, mint a zsidó felekezet rabbinusai. Valóságos kettős vallási életet élnek, kettős kultuszt gyakorolnak: a mohamedánt és a zsidót. Az egyiket nyilvánosan a másikat titkon.

Csonka zsidó kultuszukat, melynek titkaiba eddig behatolni senkinek sem sikerült, a hatóságok soha sem türték meg hivatalosan. A hatóságok erről egyáltalán tudomást nem vesznek s őket muzulmanoknak tekintik. Szigoruan meghagyják nekik, hogy a

mecseteket szorgalmasan látogassák s ott végé-
zék az előirt ájtatos módon imádságukat. A török
kormány már igen gyakran vette őket üldözőbe.
Különösen érdemeket szerzett magának a kegyetlen
üldözésekkel Husni pasa Saloniki kormányzója. Számos
kegyetlenkedéseiből csak egyet emlit a sabbatos föl-
jegyzéseiben. Három asszonyt forró vízzel telt kád-
ba ültetett a pasa. Mihelyt a víz hűlőben volt azt ujjab-
forró vízzel töltötte meg így akarta a szerencsétlen
asszonyokat arra kényszeríteni, hogy vallásuk összes
titkait elmondják. Az asszonyok jajszó nélkül szenved-
ték pokoli kínjaikat, s egy szó vallomás nélkül hal-
tak meg.

A sabbatosok valláscikkelyeiket 15 pontban fog-
lalták össze.

1. Egy az isten és Sabbatai az ő prófétája.
Ádám, Ábrám, Jakab, Mózes Eszter stb. mind részei
a Sabbatai lelkének.

Ezért a maiminok azt hiszik, hogy Sabbatai már
18-szor jött a világra e különböző nevek alatt.

2. A világot csak is a maiminok számára
teremtették. A muzulmánok hivatása őket megvé-
delmezni.

Innen származik a maiminok példabeszéde: Nin-
csen tojás héja nélkül.

3. A nem zsidókat kelipának nevezik.

Ez az elnevezés a kabbalisztikus szellemben
irt hires Sohar könyvben igen sűrűn fordul elő és
jelzi az anyagot minden szellemi tartalom nélkül, a
nyers tömeget, ellentétben a szefirákkal, mi magasabb
eszmékkel foglalkozókat jelent.

4. A maimin nem vehet nőül kelipát, de zsidó
nőt sem, miglen a zsidók Sabbatai messiás voltát el
nem ismerik.

5. A tulvilági paradicsom a maiminok és zsidók
számára van.

6. A kelipák lelke testükkel együtt az alvilág-
ban mennek tönkre.

7. A zsidók még nem maiminok, de azokká
lesznek egykoron, ha majd elismerik, hogy Ádám,
Jakab, Mózes stb. csak részei a Sabbatai lelkének.

8. A mi a jogokat, köteleességeket és életet illeti,
teljesen a Mózes törvényei mérvadók.

9. Ne gyűlöljétek a zsidókat, mert hova tovább
testvéreiteké lesznek.

10. Meg lesz büntetve az, ki vallásáról zsidónak
vagy kelipának valamit elbeszél. A zsidókat a teremtő
a jó utra fogja téríteni, nem a mi dolgunk őket a
paradicsomba vezető utra igazítani.

11. Kötelelességek külsőleg magatokat muzul-
mánnak tüntetni föl, de belsőtökben maradjatok igazi
zsidók.

1. A maiminok az izlam kormányának aláza-
sággal tartoznak. A muzulmánok megvédenek ben-

neteket és háborut viselnek értetek. Mindenkor állit-
sátok, hogy az Izlam hívői vagytok. Védjétek az
Izlam vallást, a koránt, a námászt stb.; de ne menjetek
soha az izlam törvényszéke elé, hanem intézzétek el
peres ügyeiteket Mózes törvényei szerint. Legyenek
saját Beth-dinjeitek (törvényszékek). Maradjatok a
muzulmánok alattvalói.

13. Isten megtiltá a maiminoknak a szeszes italok
élvezetét.

14. Két nevetek legyen, egyik e világ-
nak szóljon a másik a tulvilágnak.

15. Napjában kétszer emlitsétek a teremtő
urnak nevét.

A dönmék, vagy maiminok zsinagógáit kalnak
nevezik a milyen Salonikiben öt létezik u. m. Kal
Assiel, Kal Levi, Kal Natan, Kal Kohen, Kal Haleva.

Ugy a férfiak mint a nők a kalokban fehér
ruhát hordanak. A férj csakis feleségével együtt
látogathat el a kalba. Ha a nő beteg vagy más fontos
ok miatt házában kénytelen maradni, úgy a férj
kötelessége a nőt ápolni, mellette virasztani, de kalba
nem mehet.

Az előimádkozó, vagy is pajtán, a hívőket tágas
terembe gyűjti össze, melyet égő zöld viaszgyertyák
világítanak meg. A dönmék némán ülnek a terem-
ben, csupán a pajtán hangja hallatszik, melyet néha
néha a rabbi amenje szakit meg. Ezen első imádság
befejezése után, a mi csupán a teremtőt és messiást
dicsőítő himnuszokból áll, az összes dönmék harsány
hangon spanyol nyelven a következő verset mondják:

Sabbatay Zewi, Sabbatay Zewi!

No ai a utro como a ti.

Sabbatay Zewi, Sabbatay Zewi!

Esperamos a ti!

Az est beálltával, török számítás szerint hat
órákor, asztalhoz ülnek a kalokban. A pajtánok foly-
tatják a himnuszok éneklését. Ha kimondták a Besem
adonai-t (héberül: isten nevében) és elhallgattak, kóstol-
gatják az ételeket. Csak is e pillanatban kezdhetnek
enni az összes jelen levő dönmék.

(Folyt. köv.)

Zsidó bölcsészet.

»A tévelygők utmutatója«

Irta Mozes ben Maimun (Majmonides, Rambam).

Fordította és magyarázó és irodalmi jegyzetekkel ellátta

Dr. Klein Mór, nagybecskereki főrabbi.

III.

Maimonides jó hazafi is volt tudományos mun-
káit nemzetének irodalmi nyelvén írta és civilizáció-
ját a bölcsészet és természettudományok virágdús
mezején tett búvárkodásai által nagyra emelte. Igen, ő
nemcsak a bölcsészet láthatárán, mint elsőrendű
csillag tündökölt, hanem a gyógytani ismeretek

fejlesztése és rendbehozása által szintén babékoszorut font homlokára. Felállította az elvet, hogy úgy mint universalis betegség nincsen, universalis gyógyszer sincsen. Az orvosnak mindenkélt a betegség természetét kell meg állapítania és a beteg testalkatáról tudomást szerezni, mielőtt valamely gyógyszer rendeléséhez foghat, mert a méreg-féle anyagok is, melyek némely esetben halált okozhatnak, máskor gyógyító erővel bírhatnak, ha kellő adagban használatnak. Azonkívül azt is találta, hogy a betegnek kedély-állapota felgyógyulására nagy befolyást gyakorol, azért az orvosnak kötelességévé tette a lélektan szabályait gyógykezelései közt tekintetbe venni, szóval ő az addig divó gyógytant orvosi tannal gazdagította, s ezzel nagy feltűnést keltett. Mohamedan kartársai irigyelni kezdték. Az irigység ez a bűnök büne és mondhatni valamennyinek az élesztője; az antiszemitizmusnak is ez a szülőanyja, a mely rendszeren ott mutatkozik, hol a zsidók az irodalom vagy a közjó terén kitűntették magokat.

Szaladin, korának e legnagyobb uralkodója Maimonides mint hazája tudománykörének kimagasló alakját tisztelte és hatalmas elleneinek rágalmasai daczára állásától el nem mozdította. A folytonos unszólások folytán Iben Jachja adatai szerint — arra határozta el magát, hogy a rágalmasók beadványait azzal teszi próbára, hogy megengedte nekik Maimonidesnek a általuk készített mérget ivásra nyújtani, hogy alkalma legyen ennek hatását ellensúlyozni. M. ki a természetes és a különleges mérgek lényegét ismerte, ellengyógyszert használt, és a szultán nagy öröme meg lett mentve, ellenei pedig, kik ugyanezen mérget inni kényszerítve valának, súlyos betegségbe estek, melyből fel nem lábbadtak többé. Maimonides orvosi tekintélye ennek folytán még jobban emelkedett és élete fogytáig azon csorbát nem szenvedett többé. Egyébiránt Maimonides e téren kivételt nem képez, a középkorban; a héber hittudósok közül sokan a gyógytannak kiváló művelői valának és ezen tudomány magas színvonalra emelték. Ennek főoka az, hogy midőn a türelmetlenség századaiban a héberék a tudomány szentélyéből ki lettek rekesztve, az orvosi pálya mégis nyitva állott előttük, és császárok és királyok, sőt néha pápák is, önszemélyüket szeretvén és az élethez szívón ragaszkodván, zsidó orvosok ügyességében helyezték bizodalmaikat és gyógykezelésüket szivesen vették igénybe. A zsidók az araboktól tanulták a gyógytant és meghonosították a keresztény országokban. (L. Héber Bölcsészet 114, 1.)

Maimonides nagy munkái közül a következők örökítették meg leginkább nevét a zsidóság körében:

1. A Misna magyarázata, írta fiatal korában arab nyelven. Az Abot magyarázatához csatolt 8 szakaszból álló lélektani és ethikai értekezés ennek a

legérdekesebb része. Zabolázza meg az ember szenvedélyeit és Istenhez közeledik. Arravalók a hit rendeletei és tilalmai, hogy az ember tettejét érezze meg, A jó tett érzetében az ember boldogsága és ennél fogva annak jutalma áll, míg a gonoszság maradosó lelkiismeretében pokoli büntetés rejlik.

Isten mindentudó és mindenható, igaz, de azért az embernek szabad akarata van és cselekedhet szive kívánata vagy esze belátása szerint.

A barom lelkiileg nem él, mert ösztönének a rabja, az ember pedig szabad, meg bírja fékezni hajlamait és lelke halhatatlan. Azonban tulzó ne legyen, a középut, az arany pálya, a mely egyedül paradicsomba vezet az igaz uton járó erényes embert.

II. Misna Thora (Thora másolata), vagyis Jád hachzaka (erős kéz). Ezen munkában a talmud hit és közjogi döntvényei világos rendszerbe hozva van előadva, miáltal tekintélyét a zsidóság körében biztosította,

Ezen munka tulajdonképen 14 könyvből áll, a miért is ספר הדר a 14-es könyvnek nevezetik. Első könyvének a neve Szefer Hamada (az ismeret könyve) és a rabbinizmussal összhangzó ismerettannak vezéreszméit ecseteli. Isten tudása az abszolút intelligencia, és tudata a világ. Isten emberi tulajdonságokkal nem bír, mert ezek korlátozzák hatalmát, a mely mint saját lénye, határtalan. Az ember iparkodjék Istent megismerni és nyert tudománya szerint képezze ki lelkét. Nevezetes, hogy Maimonidesnél az ismerettan a hit és jogtudomány kezdete.

3. More Nebuchim a »Tévelygők Utmutatója« a rabbinusi hitbölcészet legjelesebb műve, valamint az arab bölcészet kincstára. Ezen munka a középkorban hatalmas szerepet vitt a bölcészet fejlesztésében. Benne Maimonides az arab bölcészetet a keresztény Európával megismertette és ezzel a scholasticismus sarkkövét tette le. A bölcészet az ész fegyvere, a hit a szív birodalma és ha a bölcészet a hit rendelkezésére áll, akkor megrendíthetlen. A hitvallásnak minden szava igaz, ez a scholasticismusnak jelszava, melynek bebizonyításáért a bölcészettel szövetkezve, sikra száll.

Az európai tudós ezen időszakban M. utmutatóját irányadónak tekinti és a keresztény tudósok nagyjai, m. p, Aquinói Tamás, Albert Magnus, Duns S. Cótus és mások bölcseletük forrásául használják. Különbönb nincsen bölcészettörténelem, amely Maimonidesről említést ne tegyen. A zsinagoga falai közt pedig a More Nebuchim a bölcészeti eszméket honosította meg, azonkívül pedig tanulmányozása által nagy héber bölcészek, mint pl. Spinoza s Mendelssohn, a bölcészet szentélyébe lettek bevezetve. Maimonides utáni korszakban a rabbinusok közt nagy mozgás támadt; felléptek oly vakbuzgók is, kik a

bölcsészeti terjesztésében a hittudománynak és ezzel együtt a rabbinusi hierarchiának tekintélyének csonkítását látták s harczra kelve, piszkos fegyverekhez nyultak, melynek egyike a rágalom és szidalom volt, sőt M. dicső nevének gyalázásától sem állottak el. Elvetették észszerű eszméit is, csak azért, mert tőle eredtek és vakbuzgóságukban a legvastagabb nézeteknek is hódoltak. Irtak és beszéltek Isten alakjáról, a lélek vándorlásáról, manókról és ördögökről tisztán ellenzéki kedvből.

Ezen majd kisebb-nagyobb elkeseredéssel vívott harcz közepett az észszerű biblia magyarázat a legfőbb tekintélyét érte el; vele együtt pedig győzött a rationalismus és kibékíté a talmudistákat Maimonidessel.

Műveinek olvasásához fogtak ismét és azon meggyőződésre jutottak, hogy ezek a mózesi hit erős oszlopai gyanánt tekinthetők, melyek a tévelygőket Isten megismerésére és az erény ösvényére vezetik. A bölcsészet diadalt aratott s Maimonides nagy munkái a rabbinismus kiváló remekművei közé soroztatnak és neve mai napság leginkább a rabbinismus körében dicsőítetik.

Nem csalódunk, ha ezen állítást kockáztatjuk: Maimonides »Misna Thoraja» a rabbinusok jog és hittanulmányának »Codexe« mig »More Nebuchimja» a rabbinus hitbölcsészetének vezércsillaga.

Spiegler Gyula Sámuel.

(Folytatása következik.)

Gyöngyszemek a talmudból.

Szamar csak szamar marad, ha mindjárt könyvekkel van megrakodva.

*

Látod, szólt büszkélkedve a veréb a fülemüléhez, engemet nem fognak be az emberek kalitkába. A balga! nem tudta felfogni, hogy ez csak a fülemülének válik dicsőségére.

*

A népszónok nyelve cikizzó villám a fellegek közt: Megtisztíthatja a levegőt, de sujthat is halálosan.

*

Hadd jöjjön a szőlőkert gazdája és hadd gyomlalja ő a tövist.

*

A vágy hatalmas, mint a vas; a balga azt hiszi, hogy a vasnál misem erősebb; a gondolkodó azonban tudja, hogy az akarat olyan, mint a tűz, melyben a vas hajlékonyná válik mint a viasz.

*

Szidod a jelent, pedig dicsérni fogod ha majd multtá válik.

*

Hogy ne dicsérné a multat az öreg, mikor ő akkor még fiatal volt.

*

Majd, ha létrára mászik a szamar, ha borjukat szül az öszvér, ha békében lakhatnak együtt meny és anyós: akkor találsz embe-riességet az uzorásnál.

*

Csendesen ég a szilárd fa, a tövis recsegve, robogva ég, mondva: fa vagyok ám én is!

*

Midőn Izrael Szináj tövéen állott az Örökkévaló így szólá a halálangyalhoz: Nézd ezt a népet; számszerint a legcsékélyebb, de birto- kába vette most az élet forrását, és halhatatlanná vált, mint az élet maga. Hatalmadba adom a legnagyobb törzseket, a leghatalmasabb népeket, Izrael azonban meg nem halhat soha.

Talmudista.

H i r e k.

— **A király születése napja** alkalmából a loyális magyar zsidóság is bemutatta hódolatát alkotmányos és igazságos fejedelme iránt. Minden nagyobb templomban volt istentisztelet, melyeket nagy közönség hallgatott végig. A dohány utcai templomban, hol a fővárosi zsidóság kitünőségei mindannyian jelen voltak, Kohn dr. rabbi távollétében Blau Lajos dr. rabbijelölt tartott szép magyar szónoklatot, kiemelve a király erényeit, melyek áldásaiban minden alattvaló egyenlő mértékben részesül. A templomi kar Friedmann tanár, főkantornak ez alkalomra szerzett gyönyörű zsoltárát (Uram, a Te hatalmadnak örvend a király. Dávid zsoltára) éneklé. Az ünnepély fényét nagyban emelte a 16 testületi zászló, melyekkel a templomban megjelent egyesületek sorfalat képeztek. — A budai izr. templomban a reggeli istentiszteleten teljes kivilágítás mellett Goldberg Ráfael dr. rabbi szokott ékesszólásával szép magyar imát mondott az uralkodóért, Weisz kántor vezetése alatt pedig a kar énekelt néhány ünnepi dalt, befejezésül pedig a Szózatot. — Az orthodox zsinagógában pedig ugyancsak nagy számu hívők jelenlétében d. e. 11 órakor folyt le a szép ünnepély.

— **Trefort miniszter** párisi utazását kellőleg méltányolja mai vezércikkünk. Csak azt akarjuk még megemlíteni, hogy a miniszter ur meglátogatta Párisban a Spitzer-féle régiséggyűjteményt, mely a legkiválóbb magángyűjtemény az egész világon és körülbelül húsz millió frank értékű. Spitzer nyitrai származásu magyar ember, aki már 40 év óta nem volt itthon. A miniszter meghívására megígérte, hogy ősszel Budapestre jön. Spitzer igen értékes művet ajándékozott a nemzeti múzeumnak a miniszter kezéhez. E munka czime: Le Portulau de Philippe II. 1, Charles Quint. Spitzer műkincseiről nem sokára könyv fog megjelenni, melyen a világ első szaktekintélyei dolgoznak s a melynek technikai részét, — már eddig is több mint fél millió frank költséggel — a hires Lévy Emil készíti. Azonban ő excellenciája párisi tartózkodásának fényoldalai mellett a véletlen folytán egy kis szatirikus megvilágítást is látunk, s ez az, hogy épen akkor lett a Sorbonne pályázatán Kont Ignác dr. nagy kitüntetéssel magántanárrá. Hogy micsoda összefüggésben áll e két dolog? Hát úgy történt, hogy Kont Ignác dr. zsidó léteére még csak segédtanári állást sem tudott elnyerni a mostani liberális aera alatt. Párisba ment s ott egy fél év lefolyása után minden pártfogás nélkül, csupán kiváló tehetségei folytán rendes tanárrá lőn az Auxerre-lyceumban. F. hó 10-én fejeződött be a Sorbonneban a 6 hónapig tartott Concours d'Agrégation, melyből Kont tanár mint agrège de l'Université de France került elő győztesen, 67 pályázó közül csak 9 bocsáttatott szóbeli vizsgálatra, s ezek közül is csak heten vizsgáztak sikerrel, de Kont Ignác mint első. Eddig csak egy magyar bírja az »agrégé« czimet s ez Ujfalvy tanár.

Most Kont tanár egy elsőrendű állami lyceumba lesz kinevezve. Ha itthon volna, valószínűleg még ma is leckeórákkal kellene magát föntartania.

— **Zsidó bírót** választott általános lelkesedés mellett nagy szótöbbséggel Devecser városa Steuer József (izr. hitk. elnök) személyében, ki már a lefolyt 3 évben is viselte a városbírói tisztséget.

— **Biboros és rabbi.** Érdekes párkeltett feltűnést az emsi fürdőközönség előtt rendes reggeli sétája által. E pár nem volt más mint Haynald Lajos dr. kalocsai biboros érsek, a magyar papság e legkimagaslóbb alakja és Klein Gyula dr. szigetvári főrabbi. A két lelkész oly szoros barátságot kötött, hogy egy nap sem mulaszták el a több órai közös sétát megtenni, a mi a fürdőbeli német sógorok előtt legalább is csodálatos valami volt, különösen mikor látták, hogy utóbb a szellemes társasághoz harmadik tagul a híres Windhorst, német képviselő is csatlakozott. Klein Gyula drt tudvalevő az ó-budai hitközség rabbijává választotta s így nem sokára alkalma leendő a magas főpappal kötött meleg viszonyt tovább fűzni.

— **Engel Péter,** Heves városának egyik tekintélyes polgára f. hó 13-án szélhűtés következtében hirtelen elhunyt. Barátot és jóakarót sirat benne mindenki, ki csak ismerte, és vele érintkezett, de atyját és istápolóját siratja benne sok szegény, özvegy és árva. Támogatója volt a város és a környék minden jótékony egyesületének, de teremtetője a speciáliter zsidó intézeteknek. Számos érdemei mellett oly szerény volt, hogy a hitközségi elnöki állást többszöri egyhangú megválasztatása dacára sem fogadta el, azonban örökös elnöke volt a Chevra Kádísának és a Talmud-Thórának, mely utóbbit majdnem saját költségén tartotta fenn. F. hó 14-én kísérték végnyugalomra. Koporsóját egész a temetőig vállon vitték és az impozáns gyászmenet, mely kísérte, bizonyítja, hogy a boldogult nemcsak a zsidóságnak, nem csupán a hevesieknek, hanem az egész vidéknek volt halottja. Tehé nismoszóh czeruru, biczorr hachájim! Walles Áron, h. rabbi Jász-Arokszálláson.

— **Templomfelszentelés.** A kolozsvári ujonnan épült haladódárti izr. imaház f. hó 24-én fog nagy ünnepélyességek közt fölavattatni és rendeltetésének átadatni,

— **Gregory d'Arbella dr.,** a zanzibári szultán volt házi orvosa, kinek követi minőségben az olasz királynál történt kihallgatásáról az »Egyenlőség« annak idején bővebben megemlékezett, Rothschild Edmund báró által az általa protegált 5 szentföldi zsidó gyarmat főorvosává és főfelügyelővé neveztetett ki, mit ez, tekintve a szent célt, készségesen elfogadott. Gratulálunk a nemes bárónak választásához, gratulálunk a nemes orvosnak missiójához és gratulálunk az 5 koloniának eme nagy horderejű ujitáshoz. — E hir kapcsán megemlítjük, hogy dr. Gregory d'Arbella említett audienciájáról az olasz királynál, hosszabb levelet intézett a párisi »Archives Israelites« szerkesztőjéhez, melyből átvesszük a következő érdekes részt: »Midőn ő fölsége megtudta, hogy zsidó vagyok, azt mondá, hogy számára és az olasz nép többsége számára zsidók és keresztények közt különbség nem létezik, miért is a vallási fanatizmust és az antiszemitizmust határozottan elítéli; szavai megerősítésére több zsidó nevét említette, a kik a hazának és az olasz államnak becsületére válnak. Képzelterhet magának, Uram,

az érzelmeiket, mik e perczen szívemet eltölték, midőn e szavakat oly király szájából hallám, a kinek jogara alatt 30 millió alattvaló él. A mi engem illet, én, ki Oroszországban születtem, ki szegény hitsorsosainkat az elnyomás és kivételes helyzet terhe alatt nyögni láttam, meg voltam lepve, hogy az olasz népnél ilyen véleményre akadtam és azt gondolám magamban: valóban ez isten ujjja. Margit királyné ő fölsége szintén igen kegyes volt irántam. Első kérdése az volt: milyen nyelven szólhatok doktor úrral? Azt feleltem, hogy ő fölsége válogathat. Midőn azután megmondtam neki, hogy 18 nyelven beszélek, nagyon dicsérte nyelvi tehetségemet, de legjobban örültem midőn a királyné azt mondá, hogy úgy beszélek olaszul, mint egy római, mert ő fölsége nem tudta, hogy a római egyetem orvos-tanárja vagyok. Ezután Zanzibár volt beszédünk tárgya; a királyné nagyon érdeklődött a keleti nők élete és általános állapota iránt... Azt hiszem — így fejezi be levelét d'Arbella — ha minden hitsorsosom úgy tenne, mint én és nyiltan annak vallaná magát, a mi, a helyett, hogy hamis zászló alatt eltagadják származásukat, bizonyára nyernének tisztelet tekintetében.«

— **A lelkiismereti szabadságról** irandó munkára 15,000 frank pályadíjat tűzött ki egy párisi irodalombarát s ez összeget Aquellet párisi jegyzőnél (38. rue St. Georgns) letétbe is helyezte. A pályaművek 1889-ik évi január 1-ig küldendőek be és a bírálók április 15-ig fognak ítéletet mondani. A díj esetleg meg fog osztatni, de az első nyertes legkevesebb 10,000 frankot kap. A munka bármily alakban irható, a regény sincs kizárva, de megkívántatik a népszerű földolgozás.

— **Homburg város új rabbiját,** Kottek drt a német császárné e hó elején audencián fogadta. A mintegy negyed óráig tartó beszélgetés közben különösen e zsidó jótékony intézetekről volt szó. A császárné a viszonyokkal való kiváló ismeretséget tanúsított és melegen emlékezett meg a Frankfurtban nem rég meghalt Rótschild Károly báró humánus szelleméről.

— **Levi Gusztáv,** párisi mérnök, a posta és táviró miniszteriumában a becsületrend lovagjává neveztetett ki. Ugyanezen kitüntetésben részesült Agnion Dávid, egy alexandriai nagy kereskedő cég tulajdonosa,

— **Nagyérdekű lelet.** A beiruthban megjelenő arab hetilap »Baschir« (A hiradó) egy phóniciai sirbolt fölfedezéséről ad hirt a következőkben. Folyó évi február hó vége felé egy Saidában (Syria) lakó gazdag muzulmán földbirtokos, Mohamed Scherif birtokán régi épületek maradványainak fölfedezése végett ásatásokat kezdetett, hogy a nyerendő téglát és köveket új építkezésekhez felhasználhassa. A munkások ez alkalommal egy a sziklába vágott kutra akadtak, mely négy méter széles és 5 méter hosszú volt. Tizenegy méternyi mélységben a kutnak négy nyílás tűnt elő, s az azokat fedő márványlapok eltávolítása után egy hosszú terjedelmes fülkére akadtak, mely gyönyörű márvány ravat alakkal volt telve. Mohamed Scherif a török törvény meghagyásához képest legott jelentést tett a leletről, s most már az összes síremlékeket kiszedték a fülkéből és utnak indították Konstantinápoly felé. A fölfedezett fülkék egyike különösen érdekes. Egyik szegletében két

nagy, egyszerű, de csinos művü bronz gyertyatartó volt. Az ezen fülkében talált ravatal az Aschmunazar királyéhoz egészen hasonló volt, mely szintén Saidában fedeztetett fel s jelenleg a párisi Louvréban van elhelyezve. A koporsó ezüst fedele az ott nyugvó halott alakját tönteti föl s phóniciai betűkkel van fedve, melyek egytől egyig épek. A fődél levételével előtűnt a holttest, mely még egészen sértetlen volt, de a külső levegő hatása folytán legott porladozni kezdett. Mellette egy egészen egyszerű művü arany korona, két gyönyörű karkötő, egy ércztükör és egyéb pipere tárgyak voltak. A fődélen talált phóniciai feliratokat most fordítja egy képzett orientalista. Az egyik így hangzik: „Én Tabrit, Astarot papja, Sidon királya, Aschmunazar fia, én vagyok az, ki e sirban nyugszik. Bárki légy, oh emberfia, ki e sirra akadsz, ne nyisd fel azt, és ne háborgass nyugalmamban, mert itt nincs sem arany, sem ezüst, sem bármiféle kincs. Ez az én sírom, s újra kérlek, ne nyisd fel és ne háborgass. És ha mégis teszed, ne ülhess le soha éltedben, s ne fekhess le holtod után.“

— **Sok francia zsidónak** okoz kellemetlenséget a Drumon-Desprez pör alkalmából, hogy német neve van. A francziák ugyanis annyira mennek már sóvinizmusukban, hogy elegendő, ha valakinek német neve van, arra nézve, hogy kémnek tartassék. Ez alatt a czim alatt agitál most néhány párisi lap megfoghatatlan könnyelműséggel, minthogy igen sok franczia zsidónak van német neve, a nélkül azonban, hogy németül csak egy szót is tudna, vagy egyáltalában német származásu volna. Ugy látszik, hogy a francziák még nem ismerik a névmagya....., akarjuk mondani a névfranciásítás jótékony intézményét.

— **A galatzi zsidó templom** a mult hó vége felé tűzvész áldozata lón. A kár igen jelentékeny.

— **Cremieux-adoma.** Cremieuxről, Franciaország volt zsidó miniszteréről a következő érdekes adomát beszélte el Emsben lapunk egyik tisztelt barátjának Derenbourg párisi egyetemi tanár: 1870-ben történt. Páris a német hadsereg által el volt zárva a külvilágtól. A francia kormány akkor Cremieux-t bizta meg, Franciaország védelmi erejének organisatiójával, mire Cremieux léghajón elhagyta Párist és Toursba ment, a hol aztán az ország legfőbb hatalma központosult. A toursi püspök — Guibert, majd párisi érsek — palotájában lakott Cremieux. A zsidó miniszter és a kath. püspök ugyan jól fértek össze, bizonyos napon karonfogva sétáltak az étteremben, mely alkalommal Cremieux tréfásan megjegyezte: Ime, itt sétál az ó- és az új-testamentum. A püspök erre egy már több ízben megpendített eszme fonalát megragadván, elmésen viszonzta: »Lám, ön mint ügyvéd, jól tudja, hogy ha valaki két testamentumot hagy hátra, akkor csak a későbbi bir érvénynyel; jőjjön tehát át mihozzánk, úgy sem választja el önt semmi mitőlünk.« Cremieux azonban talpraesetten visszavágott: »Ép azért, mivel ügyvéd vagyok, nem tehetem. Mert nem létezik olyan örökös, ki egy később keltü testamentum által az örökségből kitagadtatván, nem használna fel minden eszközt, hogy a második hamis, vagy jogtalan voltát bizonyithassa be. Mint ügyvéd és mint örökös nem ismerhetem el tehát az új testamentum egyedüli valódiságát.« Guibert többé nem hozta szóba az áttérést.

— **„Megfoghatatlan.“** Ezen czim alatt az „Oesterreichischer Volksfreund“ czimü lap a következőket írja: „Felsőmagyarország szláv megyéiben a zsidó emancipáció előtt virágzó fakereskedés üzetett s meglehetősen jólét uralkodott. Egy fakereskedő zsidó, a későbbi báró podhrágyi Popper Lipót, más fakereskedő zsidókkal együtt ezt az egész üzletet magához ragadta s az erdők kizsákmányolásával meggazdagodott. A hliniki (Trencsén megye) zsidó hitközség most a Hliniken eltemetett Popper Lipótnak a zsidó templomban emléktáblát szentelt. Ennek ünnepélyes leleplezésénél néhány keresztény lelkész is jelen volt, a mi a keresztény lakosságnál igen rossz vért szült. Míg a keresztény lelkészeknek tulnyomó része a zsidóknak a keresztény lakosságra nézve fölötte veszélyes voltát mindinkább felismeri és mind határozottabban állást foglal a zsidóság ellen, az ily lelkészek zsidóbarátságukkal az egyház és a nép érdekeit erősen compromittálják.“ Ugy látszik, hogy az a tisztelt „lap“ nem tudja, hogy báró podhrágyi Popper Lipót a jószágain levő egyházak kegyura, és pedig IX. Pius pápa saját breve-je folytán, melyben kiemeltetik, hogy a kegyurságot azért adományozzák neki, mert „a katolikus vallás javát előmozdította.“ Miért is nincs mit csodálkozni azon, hogy az elhunyt kegyur emlékét dicsőítő ünnepélynél néhány lelkész jelen volt. Az pedig határozottan hazugság, hogy e lelkészek jelenléte a nép között felháborodást keltett, mert ez még mindig áldja földesura emlékét, ki a faipar fejlesztésével részére emberséges megélhetést biztosított.

— **Mondwill amerikai városban** él egy 77 éves zsidó asszony, kinek 33 élő gyermeke, 27 fia és 6 leánya van. Fiai közül 16-an vettek részt nyugati Virginia függetlenségi harczában és kapnak ez okból állami nyugdíjat. Anyjuk, Bramsor asszony pedig ugyanazon czimen néhány ezer dollárt kap évenként. Nagy Napoleon azt mondta Stäl asszonynak, hogy az a legnagyobb nő a világon, kinek legtöbb gyermeke van. E szeriat az amerikai zsidó nő volna a világ legnagyobb asszonya.

Irodalom és tanügy.

Gomperz Lion hátrahagyott irataiból (Aus Lion Gomperz's nachgelassenen Schriften) czim alatt adta ki Bécsben a vágújhelyi jeles talmudista fia, boldogult atyjának műveit, Gomperz Lion 1859-ben halt meg. Nagy tudós volt, kire Szofer pozsonyi, Schwab pesti és Löw szegedi rabbik nagy tisztelettel tekintettek, de tudományát sohasem használta föl kenyérkeresetre. A fiui kegyelet művében segítségére voltak Gomperz Zsigmondnak Kaufmann Dávid dr., a budapesti rabbiszeminárium nagynevü tanára és Weisze József vágújhelyi rabbi. Kaufmann tanár neje unokája Gomperz Lionnak.

* * *

— **A nyitrai polgári fiu- és leányiskola** nem felekezeti intézet ugyan, de ha hazánk minden intézményeiben oly szépen nyilatkoznék a jogegyenlőség mint ezen iskolánál s oly mértékben volna gondoskodva a zsidó tanulók valláserkölcsei neveléséről, mi volnánk az elsők, kik a felekezeti iskolákat perhorrezikálnók. Sajnos ugyains,

hogy igen sok helyütt, még ott is, hol a zsidó növendékek többségben vannak, ezek a hitoktatás és valláserkölcsi nevelés tekintetében csak mostoha gyermekei az általuk látogatott intézetnek. De más egészen sajátos jelenséget is tapasztalunk a nyitrai nyilvános polgári fiu- és leányiskola értesítőjében, melyet az 1886—87-iki iskolai évről Hirn Lajos igazgató közlése. S ez azon arány, melyben a római kath. és a zsidó növendékek számszerűleg állanak. Beiratkozott ugyanis a polgári fiúiskolába 83 mőzeshitű, és 24 r. kath., a leányiskolába pedig 65 mőzesvallású és 35 katolikus. Mindkét nemnél azt a meggyőződést meritjük a közölt számokból, hogy a nyitrai zsidók igazán szívükön hordják gyermekeik művelődését és nem elégednek meg az elemi iskolában elsajátított ismeretekkel. Kétszeres súlylyal bír ez a leánygyermekeknél, a kikből bizonynyal nem lesznek szellemi proletárok, de a növendékek száma is megnyugtatólag hathat ez irányban, mert azt jelenti, hogy belőlük művelt iparosokat és kereskedőket növelnek és nem adják őket mindenáron a gymnáziumba. A magyarosodás szempontjából pedig ugyancsak jótékony hatást kell e jelenségnek tulajdonítanunk, mert az elemi iskolai tanulóra nyelvi tekintetben mindig nagy hatással van a családi kör nyelve és szelleme, s bár meg vagyunk győződve, hogy a nyitramegyei zsidók jó magyarok és hazafiak, s hogy a csekély számu intelligencia mellett csupán ők képviselik a magyarságot, mégis szüksége van az ifjuságnak arra, hogy a középiskola önállósító, átalakító és a család és a vidék befolyása alól elvonó nevelésében részesíttessék, ha azt akarjuk, hogy az idegen ajku vidéken magyarrá neveljük. Épen ez okból sajnáljuk, hogy a különben ritka lelkiismeretességgel összeállított értesítőben a tanulók nyelvi viszonyaira vonatkozólag semmi adatot nem találunk. — Az intézetben az igazgatón kívül 10 tanár működik és kebelében 1886. december óta a „nemzeti szellem fejlesztése céljából“ irodalmi egyesület is van Libertiny kör elnevezéssel. — Meg kell még említenünk, hogy az alsó fokú kereskedelmi iskolában, mely a lefolyt iskolai évben nyílt meg, 12 római katolikus és 46 zsidó vallású tanuló volt beiratkozva.

* * *

Rend- és illemszabályok havi értesítővel izr. népiskolai tanulók részére. Harmadik bővített kiadás. Irta Singer Izrael néptanító S.-A.-Uj helyen. Ily című könyvecske küldetett be szerkesztőségünkhöz s mi szívesen ajánljuk azt a felekezeti iskolák figyelmébe. A cím megmondja, mit tartalmaz a könyvecske, mely eltér ugyan a havi könyvek sablonjától, de épen azon igyekezetből, hogy szerzője valami újat akart nyújtani, fölöslegeset is tartalmaz. Ilyen fölöslegesség a »szülők értesítése« című rovat, melynek akár kedvező, akár kedvezőtlen tartalmu betöltése bizonyos dilemma a szülőkre nézve. Nem kevésbé káros lehet az, hogy a szülők gyermekeiket felada-

taik elmulasztásáért a kis könyvben mindannyiszor kimentsék. E rovatok betöltése nem ajánlatos.

B. S.

* * *

— **Uj könyvek.** Lekach Tob. Einleitung von Dr. Seckel Bamberger aus Aschaffenburg. — Histoire des juifs d'Alsace. Paris, librairie Durlacher. Irta Scheid Eliás — Apologie des Juifs, étude historique et littéraire sur l'état politique et social des Juifs depuis la chute de Jerusalem jusqu' à 1306 par Avigdor Chaikin Rabbin, Paris, chez l'auteur (26 rue de Sévigne). 1887. — Das Werk der Erinnerung, Wchrede zur Eröffnung des zum Andenken Sr. Ehrwürden Erzbischof Dimitri von der Odessauer isr. Gemeinde gestifteten Waisenstipendiums, vom Stadtrabiner Dr. Schwabacher, Odessa, 1887. — Jerusalem. Jahrbuch von A. M. Luncz, Jerusalem, 1887. Verlag des Herausgebers.

Az inquiziczió karmai közt.

— Történeti elbeszélés. —

(21. folyt.)

Mintegy harminczan lehettek az inquisitio szolgálai, kiket menekülőink üldözésére küldettek ki. Kereszték, kutatták mindenfelé, sokszor egy-egy nyomra is akadtak, ruhafoszlányra, elvesztett sarokra, de aztán megint elszakadt a vezető fonál, Így jutottak most is az üldözöttekhez egészen közel, anélkül, hogy tudták volna.

Fáradtan, elmélázva heverték a ropogó leveleken s boszusan bámultak maguk elé.

A csendet egy hidalgó törte meg.

— Itt bajosan akadunk rájuk, elhorodták orrunk elől irhájukat. Pedig a határon lehetetlen volt átfurakodniok, hiszen nincs utlevelök.

— Az ám, nemcsak hogy utlevelök nincs, hanem még olyan ruhájuk sem, melylyel elkerülhetnék a figyelmet. Az inquisitio öltözékeit még ismerik itt a szomszédban — füzte tovább a beszédet egy familiár.

— Hát ha azok a ficzkók mégis szereztek magoknak valami más ruhát.

— Ugyan ne beszélj! már hogyan, mi módon? Hisz ha városba, faluba, avagy csak majorba is bemerték volna orrukat ütni, az inquisitio ruhájával azonnal nyakon csípték volna őket. Vagy azt hiszitek tán megszánta őket valaki? Hahaha! Én sokkal jobban ismerem a spanyolokat, hogysen csak ugy az Isten nevében szánakozóknak tartsam őket! Igen is pénzért, kincsért, vagyonért, no azért még a szentek is behunyják az egyik szemüket! — Csakhogy ezeknek a ficzkóknak fityingjük sem volt, egy fakovájuk sem, nem hogy pénzök! Ennélfogva napnál fényesebben

áll előttünk — hogy biz a mi ficzkóink még nem vitték el szárazon!

— De hát mi az ördöghöz fogunk?

— Tudjátok mit? gyerekek, először is hát az evéshez; mert azt hiszem, ti is, velem együtt oly éhesek vagytok, mint a farkas.

Helyes, helyes! Már a pajtás mond valamit! — kiabáltak valamennyien, — Ráérünk azután is gondolkodni!

Aztán előszedték zsákjaikat. Maguk elé terítették, gyomrából kiszedték a hidegsültet, kenyeret, meg egy kis borókát, s bizony nagyon jóízűen falatoztak. A fákön kuporgó menekülők szinte megkivánták.

Mi tagadás? — evés közben jó meg az étvágy, ivás közben a szomj! Az inquisitio szolgáinál is hát ivás közben jött meg a szomj. Nos, ha megjött, oltani is kellett. Persze oltották és oltották addig, míg egyiknek másiknak nagyon is megeredt a nyelve.

— Gyerekek, annyi bizonyos, hogy ezek a ficzkók itt kóborognak valahol közelünkben. Isten ucsce Nekem egy cigány asszony is mondta, még délután, hogy látta őket erre tartani. Mit? nem volna jó meghíni őket egy kis vacsorára? Eh, igyunk pajtás!

— No, fiuk — szólt a hidalgó — most elég lesz a tréfából, fogjunk a komoly munkához is. Én azt hiszem legjobb lesz, ha három csoportra oszlunk s így csoportokban három különböző irányban átkutatjuk még a környéket, s aztán lefekszünk, kipihenni fáradalmainkat.

— Jó, jó, bár fölösleges, hiszen a szent törvényszék nálunk levő igazolványával holnap átmehetünk Portngáliába, s ott várhatjuk be valahol a határon a menekülőket. — Szólt egy józanabb familiár. — Elővigyázat azonban semmi esetre sem árthat. E célból ajánlom azt is, hogy letelepedésünk helyén pásztor-tüzet rakjunk, így könnyebben vissza találunk!

Elfogadták az utolsó indítványt — és száraz galyat, rőzsét, levelet hordtak össze. Aztán meggyújtották, az égő száríz holmi pittegett, pattogott, s vörös fénye bevilágította a tájat. Sugarai keresztül hatoltak az erdő sűrűjén és elhatottak menekülőinkhez is ép úgy, mint a beszéd minden hangja.

Az üldözők három csoportba oszlottak s tántorogva haladtak különböző irányok felé. Fegyvert alig vittek magukkal, köpönyeget, csákót sem.

Menekülőink újra bizni kezdtek. Hisz a familiar is, ki elárulta, hogy a szent törvényszék igazolványa nála van, feléjük tartott.

Az elhatározó pillanat közel volt. Vagy újra az inquisitio karmai közé, vagy a szabadság örök üdvéhez volt nyitva az út! Most, vagy soha!

(Folytatása következik.)

Pályázat.

Az egri izr. statusquo hitközségnél üresedésbe jött **anyakönyvi hivatal** betöltésére ezennel pályázat nyitattik.

Ezen állomásra csak oly egyének pályázhatnak, a kik erre a törvényes minősítvénynyel bírnak. Az alkalmazott köteles egyszersmind a helybeli középiskolai izr. ifjúságnak **a hittant** magyar nyelven előadni és a hitközségi irodában **a jegyzői teendőket** végezni.

Előnyben részesül a ki adott alkalommal magyar hitszónoklatot tartani képes.

Ezen állomással **700 frt évi fizetés**, szabad lakás és a törvényes **anyakönyvi díjak** járnak.

Próbaelőadásra csak a meghívottak jelenhetnek meg, és az utiköltségek csak az alkalmazottnak térítetnek meg.

Kellően felszerelt kérvények alulírt előjárásához **f. évi október végeig** nyújthatók be.

Eger, 1887. július 27.

Dr. Schönberger Soma s. k.,
Müller Lázár s. k., elnök.
h. jegyző.

Hirdetmény.

Alólírt Könyvkereskedő ajánlja a t. közönségnek mindennemű **imakönyvekkel gazdagon felszerelt raktárát**, a legkülönfélébb kötésben, a legegyszerűbb papirkötéstől kezdve a legfinomabb bársony, csont-és elefántesetdiszítésig, valamint 3. 3. 4. 5. és 9 kötetű machzir kiadásait, melyek német fordításokkal vannak ellátva. Ugyanott kaphatók gyapjú és selyem-táliszok mindenféle nagyságban, tefilin, cziczisz, mezuzosz, sófer és olcsó új évi üdvözlések, ezüst Klé Kódes-eszközök, új és régi hibátlanul és szépen írott széfer tórák jótállás mellett, aranyozott múhimzések poróchesz számára, tóratakarók stb. Minden megfelel a rítusz és a korúzlés kívánalmainak. Mintarajzok és árjegyzékek kívánatra szívesen küldetnek. Tóratakarók készletben vannak. A szukosz ünnep alkalmából olcsó és válogatott eszrog és luloy kapható a legolcsóbb árak mellett nagyban és kicsinyben.

M. Hirschler & Sohn

Bécs. I. am Bergl. Nr. 1.

LANDESMANN LIPOT

fiu-nevelő-intézete

SZABADKÁN (Bácska.)

Lelkiismeretes oktatás a kereskedőnek és gazdasz-
nak szükséges legfőbb előismeretekben. Előkészítés
az egyéves önkéntességre jogosító vizsga letételére.
Benlakás a leghiresebb neveldek mintájára. Val-
lás-erkölcsi nevelés.

Gondos felügyelet. Mérsékelt árak.

Gyenge testalkatu vagy nehéz felfogásu 6—16 éves fiuk
számára kiválóan ajánlható.

Beléphetni jelenleg is. — Értésítő ingyen.

Szombaton és ünnepnapokon előadás nem tartatik.

Ő Felsége által szabadalmaztatott kötszerész.

I-ső cs. kir. kizárólag szabadalmazott ujonnan javított

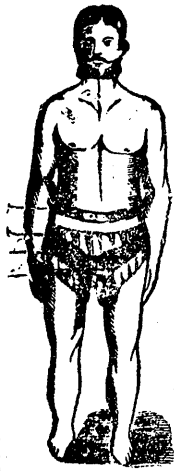
ruganyos sérvkötők

**sérpvédővel
és biztosító övek**

Fontos szervenőknek.

Fontos szervenőknek.

Legujabb találmány az amerikai, ujonnan javított
ruganyos sérvkötő Politzer-től; ez rugók nélkül van,
tiszán ruggyantából művésziösen szerkesztve s az a
célja, hogy még a legidültebb sérveket is lehető
legrövidebb idő alatt egyenletes fekvésbe hozza s
ugy nappal a legerőfeszítőbb munkánál, vagy a so-
kat járkálásnál, mint szintén éjjel alvásban is hasz-
náltathatik, a nélkül, hogy a sérvbajban szenvedő
hivatásában legkevésbé is volna akadályoztatva.
Felette nagy haszon, hogy az még éjjel is a testen
maradhat, mivel hogy a szenvedő testrésze kivált-
képen jótékony kellemetes nyomást gyakorol s a
legtöbb esetben még a sérv biztos gyógyulását is
eszközli. A legtöbb orvosi tekintélyek által elismerve,
megvizsgálva s a legjobbnak találva, prof. Kovács
a sebészeti kóroda alelnöke, dr. Gross Lajos m.
kir. egészségügyi tanácsos, dr. Glück Ignác kir.

törvényszéki orvos által. Alólírott egyszeremind nagy raktárt is
tart angol és francia acélsérvkötőkkel, függesztő készülékek
(suspensorium) gummiból szövötteket, mint szintén szarvasbőr-
ből. A szarvasbőr és gummisuspensoriumok célja, hogy a tágulást
megakadályozzák. Méhfeckendők, légpárnák, ágybetétek, gummi-
harisnyák s mindennemű gummi árucikkek. Sérvkötőknél kérem
megjelölni: jobb, bal vagy kettős-e, mint szintén a test bőségét
is. Megrendeléseket utánvétel mellett elfogad.

POLITZER MOR,

cs. k. szab. sérvkötőkészítő, Bpest, Deák Ferencz-uteza.

Árak: urak, hölgyek és gyermekek számára, egyoldaluak
darabja 6—10 frt, a kettősnek darabja 10—16 frt, gyermekeknek
felével olcsóbb. Ugyanitt kapható legjobb amerikai sérvkenőcs.
Egy tégely ára 3. frt 50 kr.

Árjegyzékek bérmentve küldetnek.

Előkelő orvosi tekintélyek u. m.:

dr. Korányi tanár kir. tanácsos, dr. Ké-
mánszky tr.,
dr. Kéll, dr. Schwimmer tanár, dr. Müller
tanár,
dr. Reinitz, dr. Herman A. főorvos stb.
Budapesten;
dr. Braun tanár udvari tanácsos,
dr. Roktansky tanár, kormányta-
nácsos dr. Sniáler tanár, dr. Oser
tanár, dr. Winternits tanár, dr.
Herz egyetemi tr., dr. Rott tr.,
dr. Marensaller, Eulenthal
dr. Kautz, dr. Gold udvari
orvos, dr. Batsy a bécsi
orvosi collegium titkára
stb. stb. Bécsben; titélete
folytán

KORONA-FORRAS
(HYGIEA-SPRUDEL)
Madersburg mellett Stajjerországban.
Legjelesebb, legtisztább égvényes savanyuviz.

Hygiea-Sprudel

nemcsak a legkitti-
nőbb, legkellemesebb
izü és legegészségesebb
ital, hanem egyszeremind
az emésztési, lélegzési és
vizeleti szervezetek bajaiban
elsőrendű gyógyviz.

Főraktár:
Kapható ÉDESKUTY L. udv. szállitonál,
továbbá minden fűszerkereskedés és vendéglőben.

MAUTNER ADOLF-nál, BUDAPEST,
Arany János-u. 36.
A legjobb óvszer a cholera ellen.

In zweiter Auflage erschienen:

„Raschi's Pentateuch-Commentar“

vollständig in's Deutsche übersetzt von
JULIUS DESSAUER, em. Rbb. Budapest
(Waitznerstr. 22) Preis 8 Mk. — Gutachten
und Empfehlungen von den hochw. Herrn:
Rbb. Dr. Lehmann, Mainz. Rbb. Dr. Hildeshei-
mer, Berlin. Rbb. Sam. R. Hirsch, Frankfurt.
Rbb. Dr. Kayserling, Budapest. Dr. Adler, Chief
Rabbi of the united Congregation of the British
Empire, London. Dr. Zadok Kahn, Grand Rabbin
de Paris. Dr. D. Kaufmann, Prof. an der Landes
rabbinerschule in Budapest. Prof. Franz Delitzsch
Leipzig, (bestellte 5 deutsche Raschi für's Insti-
tutum Iudaicum). Lic. Dr. Aug. Wünsche in
Dresden, u. A.